

час особливо важливий для найбільш значущих партій США – Демократичної та Республіканської. Для демократів і республіканців саме період передвиборчих перегонів є можливістю проявити себе, а для пересічного електорату з'являється можливість остаточно визначитися, яка з партій більшою мірою висловлює їхні інтереси.

Президентські перегони 2016 року відрізняються особливою напруженістю, протистоянням між кандидатами та поляризацією американського суспільства. Підвищений інтерес до цієї передвиборчої боротьби також спостерігається по усьому світі, адже від особи 45 Президента США буде залежати зовнішня політика та офіційна позиція Сполучених Штатів щодо багатьох резонансних міжнародних конфліктів, серед яких і гібридний військовий конфлікт на українському Донбасі.

Л. Епстейн зазначав, що «специфіка американських партій давно і добре відома. Здебільшого вона не пов'язана з занепадом партій на якому наголошують дослідники в останні кілька десятиліть. Американські партії майже завжди відрізнялись меншою згуртованістю при виробленні основних напрямків політики, ніж партії в умовах парламентських режимів. Вони завжди були сильнішими на рівні штатів і місцевого самоврядування, ніж на національному рівні. Більш того, американські партії обходились без маси членів, зобов'язаних сплачувати внески, що було характерною особливістю європейських партій» [6, с.112].

Задля кращого розуміння сутності даної проблеми доречно звернутися до історії формування сучасної американської двопартійної системи, яка складалася в той період, коли існувало негативне ставлення до партій, як суспільного явища. Протягом півтора століття домінування Демократичної та Республіканської партій на політичній арені США контроль над виконавчою та законодавчою гілками влади переходив від однієї партії до іншої. В цілому за цей період республіканці займали президентське крісло 88 років, а демократи – 60 років. У той же час Конгрес контролювався республіканцями 60 років, а демократами – 64 роки [7, с.87].

Народження політичних партій в США випало на кінець XVIII століття. Тоді з'явилися політичні клуби, які створювалися прихильниками федералізму і централізованої влади. У той же час багато видних діячів (в тому числі і Дж. Вашингтон) засуджували партії як явище. В результаті, політичні партії США виникли

в обхід конституції країни (в якій вони абсолютно не згадуються) і всупереч волі батьків-засновників, які вважали партії згубними для національної єдності. Дж. Вашингтон в своєму знаменитому прощальному посланні застерігав співгромадян від «згубного впливу партійного духу», який несе з собою внутрішні чвари і «відкриває двері іноземній експансії та корупції». Проте саме в період першої адміністрації Дж. Вашингтона (1789-1792 рр.) і виникли зачатки двох політичних партій – правлячих федералістів і опозиційних республіканців. Вони з'явилися як інструменти політичної боротьби в дискусії про те, якою бути молодій американській державі – вільною фермерською республікою або централізованою торгово-промисловою імперією за прикладом Великобританії.

Федералісти стали першою політичною партією, яка склалася незабаром після прийняття Конституції США. Вони володіли єдиною політичною філософією, виступали за утвердження республіки з централізованою владою, та пропонували свою програму державного будівництва. На президентських виборах в 1800 році переміг республіканець Т. Джефферсон. Республіканська партія понад чверть століття залишалася потім при владі, після чого прийшла в занепад [3, с.72].

У 20-ті роки XIX століття навколо кандидата в Президенти Е. Джексона об'єдналися противники федеральної адміністрації – нові демократи. З цим пов'язана поява справді масових політичних партій та так званої «ери Джексона», оскільки до 1830-х років в результаті демократизації конституцій штатів практично всі вільні білі чоловіки отримали право голосу і відбулося різке розширення електорату. Саме тоді стали проводитися виборчі кампанії, скликатися регулярні партійні з'їзди, на яких приймалися передвиборчі платформи і висувалися кандидати в президенти (раніше це відбувалося на закритих засіданнях керівництва партійних фракцій Конгресу). Все це збуджувало масовий інтерес до політики, і вже на президентських виборах 1840 року явка сягнула рекордного рівня в 80,2 %. Тоді ж сучасна Демократична партія отримала свою нинішню назву, а її головним конкурентом стала партія вігів. Тандемна конфігурація партійної системи збереглася і в подальшому [3, с.73].

У 50-ті роки XIX століття з'явилося новий рух республіканців, що виступив за федеральні програми будівництва доріг і спеціальне економічне законодавство. У 1854 році цей рух оформився

в Республіканську партію. Згодом кандидат партії А. Лінкольн став Президентом США і представники партії ще довго утримували цей пост за собою.

Спочатку Демократична і Республіканська партії суттєво відрізнялися одна від одної за своїми програмами, проте поступово їх платформи зблизилися так, що перемога на виборах однієї з партій не приносила кардинальних змін в політичний та економічний курс влади [1, с.43].

В.В. Согрін звертає увагу на те, що обидві партії притримуються сформованих ще в перші роки існування двопартійності негласних принципів консенсусу, наступництва та альтернативності. Консенсус передбачає беззаперечне прийняття обома партіями основ американського суспільства (приватна власність, принцип поділу влади, федералізм, республіканізм і політичний плюралізм). Наступництво та альтернативність передбачають прийняття спадщини попередньої правлячої партії, і одночасне висунення власної програми нових дій [4, с.112].

В ХХ столітті сформована в США двопартійна система закріпилася як принцип політичного життя країни. Кандидати цих двох партій ставали Президентами США. Саме ці дві партії контролювали всю політичну систему суспільства, чому сприяли їх програмна близькість партій і прихильність американської Конституції. Перші відмінності в політичній і правовій позиціях партій з'являлися в питаннях співвідношення державного регулювання економіки і свободи ринку (1920-1930-е рр.), посилення соціальної функції держави і оподаткування (1980-1990-ті рр.). В принципі ідейні установки демократів засновані на соціальному і економічному лібералізмі з опорою на державу (етатизм); а республіканців на соціальному консерватизмі і згортанні ролі держави (антиетатизм).

Аналіз електоральної статистики і голосувань у Конгресі показує, що в країні вже з 1990-х років склалися дві приблизно рівновеликі партійно-електоральні коаліції, які істотно відрізняються як за соціально-демографічним складом (в залежності від расово-етнічної, гендерної, конфесійної приналежності, ступеня релігійності, урбанізації та ін.), так і за ідейно-політичними поглядами. Демократам притаманні соціально-культурний та економічний лібералізм, орієнтація на допомогу держави у вирішенні соціальних проблем, а республіканцям – моральний

консерватизм і антиетатизм. Ці відмінності все більше поширюються на сферу зовнішньої політики і національної безпеки. Демократи віддають перевагу «м'якій силі» і колективним міжнародним зусиллям, підкреслюють пріоритетність глобальних проблем, тоді як республіканці дотримуються набагато більш націоналістичних, військово-силових і унілатералістських позицій. Ідейні розмежування між прихильниками обох партій набуло і чітких географічних контурів: прореспубліканською «червоною» Америкою вважаються регіони Півдня, Скелястих гір і Великих рівнин; проти «синьої» Америки: Північний-Схід, Північно-Атлантичне і Тихоокеанське узбережжя. За даними дослідницької служби «American National Election Studies», кореляція між партійною ідентифікацією та ідеологічними уподобаннями американців за останні тридцять років зросла майже вдвічі (з 0,32 до 0,63) [2].

Наслідки цих змін серйозні і неоднозначні. Відбувається все більша ідеологізація партій: Демократична стає все більш ліберальною, а Республіканська – все більш консервативною. Так, демократи спираються на соціальну державу, а республіканці – на силові державні відомства. Протигорчі сили приблизно рівні, і хоча правоцентристська республіканська коаліція має перевагу в організаційно-фінансових ресурсах, її помилки і ексцеси дають шанс суперникам, як це відбулося в 2008 р. В цілому поляризація сприяє тому, що тривалі періоди стійкого переважання однієї з партій змінилися частими «змiнами варті» в Білому домі і переходами контролю над Конгресом від однієї партії до іншої.

Зростання міжпартійного розмежування і підвищення напруженості політичної боротьби підсилюють інтерес до політики, надаючи нового змісту партійної лояльності і самому акту голосування. На сьогодні три чверті виборців вбачають серйозні відмінності між двома партіями, а явка на президентських виборах зростає вперше з 1960-х років – 60,4 % у 2004 р., 62,3 % в 2008 р. (з ослабленням ефекту новизни «фактора Обама» в 2012 р вона скоротилася до 57,3 %) [2].

Сьогодні, в контексті президентських виборів 2016 року суспільство поляризоване як ніколи. The Pew Research Center провели масове дослідження розриву між електоральною базою республіканців та демократів, виокремили вісім груп населення та їх базові цінності [5].

Три з них є сильно ідеологізованими, політично заангажованими і в переважній більшості випадків – партійними. «Непохитні консерватори» є переконаними критиками уряду, системи соціального забезпечення і дуже соціально консервативними. «Бізнес консерватори» поділяють погляди «непохитних консерваторів» щодо обмеженого уряду, але відрізняються своєю підтримкою Уолл-стріт і бізнесу, а також імміграційної реформи. Крім того, «бізнес консерватори» більш помірні в питаннях системи соціального забезпечення. На іншому кінці спектру, «переконані ліберали» висловлюють ліберальні погляди практично по кожній сфері – уряду, економіці, бізнесу і зовнішній політиці, а також стосовно гомосексуалізму і абортів. Ця група є надійними і вірними виборцями Демократичної партії.

Взяті разом, ці три групи утворюють електоральну базу Демократичної і Республіканської партії і їх вплив на американську політику дуже сильний. У той час як «переконані ліберали», «непохитні консерватори» і «бізнес консерватори» в сукупності складають лише 36 % від американського населення, вони представляють 43 % зареєстрованих виборців і повні 57 % від найбільш політично залученого сегменту американської громадськості: ті, хто регулярно голосують і регулярно слідкують за урядом і публічною політикою.

Інші п'ять груп цієї типології менш партійні, менш передбачувані і мають мало спільного один з одним або групами на обох кінцях політичного спектру. Єдине, що вони мають спільного це те, що вони в меншій мірі залучені на політичному рівні, ніж попередні три групи.

«Молоді аутсайтери» схиляються до підтримки республіканців, проте не мають сильної відданості Республіканській партії; насправді вони, як правило, не люблять обидві політичні партії. З багатьох питань, від їх підтримки екологічного регулювання до їх ліберальних поглядів щодо соціальних питань, вони розходяться з традиційною ідеологією республіканців. Проте, через їх підтримку концепції обмеженого уряду, «молоді аутсайтери» твердо закріпились в таборі республіканців.

«Подавлені скептики» це група, яка дуже постраждала через економічні негаразди і їх складні фінансові обставини залишили їх ображеними як на уряд, так і на бізнес. Незважаючи на критику діяльності уряду, вони підтримують більш щедру підтримку уряду

для бідних і нужденних. Більшість «подавлених скептиків» кажуть, що вони голосували за Обаму в 2012 році, хоча і менше половини схвалюють виконання його роботи сьогодні.

«Ліві наступного покоління» це молоді люди, відносно багаті і дуже ліберальні в соціальних питаннях, таких як одностатеві шлюби і аборти. Але у них є сумніви з приводу вартості соціальних програм. І в той час як більша частина цієї групи підтримують дії уряду, проте вони рішуче відкидають ідею, що расова дискримінація є головною причиною, чому багато афроамериканців нездатні досягти успіху в США.

«Ліві об'єднані вірою та сім'єю» схиляються до підтримки Демократів, ґрунтуючись на довірі до уряду і підтримці федеральних програм по вирішенню проблем країни. Проте ця дуже релігійна, расово та етнічно різноманітна група не дуже сприймає та підтримує соціальні зміни, пов'язані в тому числі з прийняття гомосексуалізму і нетрадиційних сімейних структур.

І, нарешті, восьма група, «Спостерігачі», становить 10 % населення, знаходяться на узбіччі політичного процесу. Вони не зареєстровані, щоб голосувати і приділяють дуже мало уваги до політики.

Ця поляризація в суспільстві знаходить своє вираження і в між-партійній боротьбі та програмах партій з якими вони йдуть на вибори. Негативні наслідки такої поляризації явно переважають дивіденди від неї. Розколотив не тільки електорат, але й політична еліта.

У своїх передвиборних кампаніях і політиці Барак Обама спробував розірвати порочне коло поляризації за рахунок акцентування на цінностях, що об'єднують країну і необхідності національної єдності в боротьбі з фінансово-економічною кризою. Він взяв курс на взаємодію з «червоною» Америкою, долаючи опір свого лівого флангу. Проте всі спроби адміністрації заручитися підтримкою республіканців в Конгресі натрапили на їх запеклий опір, що межує з обструкцією. У ключовому голосуванні за антикризовою програмою адміністрації лише троє сенаторів-республіканців приєдналися до демократів, а в Палаті представників Білий дім не отримав жодного республіканського голосу.

Ще більш гостре розмежування викликала інша найважливіша ініціатива адміністрації – реформа системи медичного страхування. Хоча після впертої боротьби законопроект був все ж прийнятий

Конгресом незначною більшістю, проти нього в ключових голосуваннях єдиним ладом виступили всі республіканці обох палат – рідкісний в американській політичній історії приклад непорушної партійної дисципліни.

Сучасний етап передвиборчих перегонів в США показує, що глибинні протиріччя все ще існують як в самому суспільстві, так і яскраво проявляються в політичній боротьбі між партіями за свій електорат, і в залежності від того, яка із згаданих груп буде більше відстоювати свої політичні цінності та переконання, залежить широке коло питань, в тому числі і зовнішньої політики.

Бібліографічний список:

1. Гетман К. Ю. Кризис партийной идентичности и другие особенности партийной системы США современного периода / К. Ю. Гетман // Белорусский журнал международного права и международных отношений. – С. 43–49.
2. Глущенко Ю.Н. Особенности партийно-политической системы США и американского электората [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://riss.ru/analytics/32572/>
3. Золотухин И. Н. Партийный фактор в политической системе США и Республики Филиппины / И. Н. Золотухин // Ойкумена. – 2008. – № 3. – С. 70–88.
4. Согрин В. В. Политическая история США. XVII–XX вв / В. В. Согрин. – Москва : Весь мир, 2001. – 400 с.
5. Beyond Red vs. Blue: The Political Typology [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.people-press.org/2014/06/26/the-political-typology-beyond-red-vs-blue/>
6. Epstein L. Political Parties in Western Democracies / L. Epstein. – New Bransuic: NJ: Transaction Books, 1980. – 386 с.
7. Schlesinger A. The Cycles of American History / A.-Jr. Schlesinger. – N.Y., 1999. – 512 с.

В статье рассматриваются особенности межпартийной борьбы в США и ее проявление во время президентских выборов 2016 года. Особое внимание уделено истории возникновения, становления и развития американской двухпартийности. Рассматриваются негласные принципы двухпартийности в теории В.В. Согрина. Анализируется состояние и особенности межпартийной борьбы и идеологизация партий в XX веке, последствия этой поляризации. Рассматриваются восемь групп населения, которые сейчас существуют в американском обществе, их основные ценности и вовлеченность в политический процесс.

The article analyzes features of inter-party struggle in the United States and its manifestation during 2016 presidential elections. Special attention in this article is paid to history of origin, formation and development of American bipartisanship. Unwritten principles of bipartisanship according to V. Sogrin were also considered in this article. Current conditions and features of inter-party struggle, their ideologization in the twentieth century and consequences of polarization in society were described. We also considered eight groups that now exist in American society, their basic values and involvement in political process.

Стаття надійшла до редколегії 18.08.2016

УДК 329.1/6:321.011.5(477)

Кройтор А. В., НУ «ОЮА»

ПРОБЛЕМИ ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОПАРТІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УКРАЇНІ

У статті розглядається актуальне питання політичної науки – дослідження причин труднощів у процесі демократизації внутрішньопартійної взаємодії в Україні. Проаналізовано специфіку внутрішньопартійної взаємодії у сучасному політичному процесі в Україні. Визначено, що внутрішньопартійні відносини виступають важливим чинником демократизації політичної системи.

У сучасному політичному процесі зростає роль політичних партій, але політикам та представникам громадянського суспільства потрібен певний час для трансформацій партій у ефективний механізм взаємодії влади та громадян.

Внутрішньопартійна взаємодія між лідерами, партійною елітою, рядовими членами партії та її прихильниками відіграє важливу роль в успішному переході до демократії. Очевидно, що якщо не буде демократії у внутрішньопартійній взаємодії, то після отримання державної влади партії будуть відтворювати авторитарний стиль управління на більш високому – державному рівні.

Актуальність теми даної статті зумовлена тим, що становлення демократії в державі ускладнюється відсутністю демократичних правил гри у внутрішньопартійній взаємодії. Політичні партії,